

3.2. Sankcijų prieš Rusiją paketų dėl agresijos Ukrainoje teisiniai aspektai ir Lietuva

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės institutas

Prof. dr. Saulius Katuoka
E. paštas: skatuoka@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-22-01-19

Santrauka. *Dar niekada Lietuvos valstybė netaikė tarptautinių sankcijų taip gausiai kaip 2022 metais. Į Rusijos pradėtą agresiją prieš Ukrainą tarptautinė bendrija sureagavo labai greitai. Nuo pat karo prieš Ukrainą pradžios buvo pradėtos taikyti tarptautinės sankcijos Rusijai, kurios palaipsniui darė vis didesnę poveikį. Šioje srityje gana aktyvų vaidmenį vaidina Europos Sąjunga, dėl kurios pastangų Rusijai buvo pritaikyti net devyni sankcijų paketai. Sankcijų taikymo procesas pareikalavo iš Lietuvos valstybės kardinaliai atnaujinti norminę bazę, kurios pagrindu būtų sėkmingai užtikrintas tinkamas ir veiksmingas sankcijų taikymo procesas. 2022 metais Lietuvos valstybė padarė esmines korekcijas 2004 metais priimtame Ekonominių ir kitų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo įstatyme. Buvo pakeistas ne tik įstatymo pavadinimas, bet ir padaryti svarbūs įstatymo pakeitimai: įstatyme pateikiamos pagrindinės sąvokos, išskiriamos ekonominės, finansinės, socialinės, politinės, susisiekimo sankcijų rūšys. Gana detalai įstatymas reglamentavo tarptautinių sankcijų koordinavimo ir užtikrinimo klausimus. Šioje srityje yra reikšminga Tarptautinių sankcijų koordinavimo komisija. Svarbus sankcijų taikymo dokumentas – Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 metų gegužės 25 dienos nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymo įgyvendinimo“. Straipsnyje keliamas tikslas apžvelgti Lietuvos valstybės norminę bazę tarptautinių sankcijų įstatymo klausimais, apibūdinti devynis Europos Sąjungos sankcijų paketus, taikomus Rusijai dėl agresijos prieš Ukrainą, taip pat siekiama atsakyti į klausimą, ar būtinas Tarptautinis tribunolas dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą.*

Reikšminiai žodžiai: *tarptautinės sankcijos, individualios sankcijos, Tarptautinių sankcijų koordinavimo komisija, Europos Sąjungos sankcijų paketai, Tarptautinis tribunolas dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą.*

Įvadas

Norint aptarti tarptautinių sankcijų taikymo klausimą konkrečiai valstybei, būtina trumpai pasiaiškinti tarptautinės teisės, kaip teisinės sistemos, reguliuojančios tarptautinių santykių klausimus, išskirtinį bruožą. Tarptautinės teisės doktrinoje neretai tarptautinė teisė sankcijų klausimu apibūdinama terminu anglų kalba *soft law* (minkštoji teisė). Vienas iš dažniausių argumentų, patvirtinančių *soft law* požymį, yra tai, kad tarptautinėje teisėje nėra galutinai išspręsti tarptautinių sankcijų taikymo ir užtikrinimo klausimai. Tačiau tarptautinės teisės pokyčiai, ypač įvykę po Antrojo pasaulinio karo, iš esmės teigiamai išsprendė šį klausimą. Remdamosi tarptautine teise tarptautines sankcijas taiko didelės valstybių grupės, sankcijos taikomos per tarptautines organizacijas. Taip pat galima pastebėti ir konkretų reiškinį – atsirado tarptautinės teisės normos, nustatančios konkrečias tarptautines sankcijas. Pavyzdžiui, Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statuto 37 straipsnyje nurodoma, kad už genocido, karo, agresijos nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui gali būti skirtas laisvės atėmimas, bet ne ilgiau nei 30 metų, arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos, jei tai pateisinama labai sunkiu nusikaltimu ar nuteistojo asmenybe.

Remiantis statutu taip pat gali būti skirtos baudos ar turto konfiskavimas. Taikant atsakomybę už tarptautinius nusikaltimus be Niurnbergo, Tokijo karinių tribunolų, buvo įkurti tarptautiniai tribunolai buvusiai Jugoslavijai ir Ruandai. Taigi, galima konstatuoti, kad tarptautinių sankcijų taikymas tapo įprastu reiškiniu tarptautinėje teisėje. Šis reiškinys privertė pasitempti ir tarptautinės teisės mokslininkus, kurių tyrimų objektu tapo tarptautinių sankcijų aktualijos. Tiesa, fundamentalių darbų gausos šiuo klausimu nebuvo pastebėta. Tačiau su šiuo reiškiniu susidūrusios valstybės privalėjo sukurti nacionalinės teisės pagrindus, kurie padėtų užtikrinti tarptautinių sankcijų įgyvendinimą. Taigi, šiame straipsnyje nagrinėjami trys klausimai: analizuojama Lietuvos valstybės norminė bazė sankcijų taikymo klausimais, apibūdinami Europos Sąjungos (toliau – ES) devynių sankcijų paketai, taikomi Rusijai, ir svarstoma, ar reikia Tarptautinio baudžiamojo tribunolo, kuris įvertintų Rusijos agresijos nusikaltimą prieš Ukrainą.

3.2.1. Lietuvos valstybės norminė bazė, užtikrinanti tarptautinių sankcijų įgyvendinimą

Vienas iš pagrindinių norminę bazę sudarančių aktų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo klausimais yra 2004 m. balandžio 22 dieną priimtas Lietuvos Respublikos ekonominių ir kitų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo įstatymas¹. Šis įstatymas buvo keistas 2022 metais, jo pakeitimo iniciatorė buvo Užsienio reikalų ministerija kaip institucija, koordinuojanti tarptautinių sankcijų įgyvendinimą Lietuvos Respublikoje. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, visų pirma, pasikeitė įstatymo pavadinimas: vietoje Lietuvos Respublikos ekonominių ir kitų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo įstatymo atsirado Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymas (toliau – Įstatymas). Įstatymo pavadinimo pakeitimas buvo grindžiamas faktu, kad beveik visas teisiškai privalomas tarptautines sankcijas Lietuvos valstybė įgyvendina kartu su ES valstybėmis narėmis per ES bendrosios užsienio politikos instrumentus, tiesiogiai taikomus Europos Sąjungos teisės aktus². Manytina, kad senasis įstatymo pavadinimas iš dalies buvo ir netikslus: kažkodėl pirmoje vietoje buvo išskirtos ekonominės sankcijos, o po to ir kitos tarptautinės sankcijos. Tenka pažymėti, kad, atsižvelgus į įstatymą, pagrindo išskirti atskirą ekonominių sankcijų grupę savaime nebuvo, nes ekonominės sankcijos – tik viena iš tarptautinių sankcijų rūšių.

Įstatymo 2 straipsnis pateikia pagrindines įstatymo sąvokas. Visų pirma, sutikslinami subjektai, kuriems taikomos sankcijos. Subjektų ratas išplėstas, į jį patenka ne tik valstybės, bet ir fiziniai, juridiniai asmenys ar šių asmenų grupės. Straipsnyje taip pat apibrėžiamos tarptautinės sankcijos. Tarptautinės sankcijos – Europos Sąjungos teisės aktais, Jungtinių Tautų ar kitų tarptautinių organizacijų, kurių narė yra arba kuriose dalyvauja Lietuvos Respublika, sprendimais, kurie Lietuvos Respublikoje taikomi tiesiogiai arba įgyvendinami įstatymo nustatyta tvarka, nustatytų apribojimų ir įpareigojimų visuma. Tai labai lakoniškas tarptautinių sankcijų apibūdinimas.

Tarptautinės teisės doktrinoje tarptautinių sankcijų sampratai skiriama nemažai dėmesio. Galima paminėti keletą autorių, kurie bandė atskleisti tarptautinių sankcijų požymius: tai profesorius Eliche Tukatsu³, grupė autorių Vera Gowland-Debbas, Mariano Garcia Rubio,

1 Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 68-2369

2 Yra numatytos sankcijos, kurios įgyvendinamos savarankiškai ir kurių nereglamentuoja Europos Sąjungos teisės aktai. Pavyzdžiui, draudžiama prekiauti ginklais su Kinijos Liaudies Respublika, draudžiama tiekti ginklus į Armėnijos ir Azerbaidžano Respubliką kalnų Karabacho konflikte dalyvaujančioms pajėgoms.

3 Eliche Tukatsu, „Coersion and the Theory of Sanctions in International Law“, iš *The Structure and Process of International Law: Essays in Legal Philosophy, Doctrine, and Theory*, red. Ronald St. J. Macdonald ir Douglas M. Johnston (Dordrecht: Martinus Nijhoff, 1986), 1187–1205.

Hassiba Hady Sahraouira⁴, kurių pateiktos įžvalgos sąvokiniu tarptautinių sankcijų klausimu yra išsamiausias. Pritartina vokiečių mokslininkų nuomonei, kurie, apibendrinę doktrines tarptautinių sankcijų nuostatas, pateikė tokį tarptautinių sankcijų apibrėžimą. Tarptautinės sankcijos – tai specifinės priemonės, kurios taikomos atsakant į tarptautinės teisės pažeidimus ir kurių pagrindinis tikslas – paveikti valstybę pažeidėją, nutraukti tarptautinės teisės pažeidimą, ir dėl kurių pažeidėjas patenka į jam nepalankią aplinką, netekdamas tam tikrų privilegijų ir teisių⁵.

Įstatymo 3 straipsnis nustato tarptautinių sankcijų rūšis. Straipsnyje nurodoma, kad Lietuvos Respublikoje įgyvendinamos ekonominės, finansinės, politinės, susisiekimo, socialinės, taip pat kitokius apribojimus ir įpareigojimus nustatančios tarptautinės sankcijos. Toks sankcijų išvardijimas gali būti pateisinamas tuo aspektu, kad už atskirų sankcijų įgyvendinimą yra atsakingi konkretūs subjektai. Tenka pažymėti, kad ir tarptautinės teisės doktrinoje tarptautinės sankcijos klasifikuojamos atsižvelgiant į jų turinį (ekonominės, socialinės, finansinės ir t. t.), bet taip pat ir pagal tai, kas sankcijas taiko. Šiuo aspektu išskiriamos individualios, kolektyvinės ar tarptautinių organizacijų taikomos sankcijos. Taigi, šiuo aspektu galima pastebėti įstatymo spragą. Įstatymo leidėjas nereglamentuoja individualių sankcijų. Aišku, kad individualių sankcijų taikymas yra problemiškas klausimas. Dažniausiai individualias sankcijas taiko nukentėjusi šalis. Nukentėjusi šalis šiuo atveju veikia kaip *iudex in causa propria* (teisėjas savo byloje). Tokios rūšies sankcijų taikymą lemia keli momentai. Tokios rūšies sankcijas leidžia taikyti Jungtinių Tautų (toliau – JT) Chartija. Tai leidžiama išimtiniais atvejais, kada ginamos valstybių pamatinės teisės ir gyvybiškai svarbūs interesai.

Kaip teisingai pastebi austrų profesorius Hans Kohler, individualių sankcijų taikymas yra *realpolitik* instrumentas. Jis gali būti efektyvus tik tada, kai yra galimybė pažeisti jėgų balansą. Todėl mažosios valstybės, nepaisant visuotinai pripažinto tarptautinėje teisėje suverenios lygybės principo, kažin ar gali individualiomis sankcijomis paveikti, pavyzdžiui, ekonominiu požiūriu kur kas didesnes ir stipresnes valstybes. Taikydama individualias sankcijas valstybė privalo atsižvelgti į įvairius niuansus, o svarbiausia – ar sankcijomis pagerins savo padėtį, ar atstatys *status quo* iki teisės pažeidimo⁶.

Štai Lietuvos spaudoje pasirodė informacija apie Kinijos Liaudies Respublikos taikytas susisiekimo viceministrei Agnei Vaiciukevičiūtei asmenines sankcijas po jos apsilankymo Taivane. Po šio viceministrės vizito Kinija paskelbė, kad ji taip pat nutraukia ryšius su Lietuvos Respublika susisiekimo srityje⁷.

Manytina, kad labai svarbus Įstatymo IV skyrius, reglamentuojantis tarptautinių sankcijų koordinavimo ir užtikrinimo klausimus. Šio skyriaus 10 straipsnyje nurodoma, kad pasiūlymams dėl tarptautinių sankcijų nustatymo teikti ir svarstyti, įstatymo įgyvendinimui užtikrinti ir koordinuoti Vyriausybė sudaro Tarptautinių sankcijų koordinavimo komisiją (toliau – Komisija). Komisijai vadovauja užsienio reikalų ministras ar jo įgaliotas asmuo. Komisiją aptarnauja Užsienio reikalų ministerija. Tarptautinių sankcijų koordinavimo komisija buvo sudaryta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 metų gegužės 25 dienos nutarimu Nr. 535 „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymo įgyvendinimo“. Komisiją sudaro 25-ių valstybės institucijų

4 Vera Gowland-Debbas, Mariano Garcia Rubio, Hassiba Hady Sahraouira, *United Nations Sanctions and International Law* (Kluwer Law International, 2001).

5 Витцтум Вольфганг Граф и др., „Международное право“ (Москва: Берлин, 2007).

6 Plačiau apie šiuos ir kitus individualių sankcijų taikymo niuansus žr.: H. Kochler, „Sanctions and International Law“, *International Organisations Research Journal* 14, 3 (2019): 30, 32, 39. DOI: 10.17323/1996-7845-2019-03-02.

7 „Po viceministrės vizito Taivane Kinija nutraukia ryšius su Lietuva susisiekimo srityje“, *Verslo žinios*, 2022-08-12, <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1759383/po-viceministres-vizito-taivane-kinija-nutraukia-rysius-su-lietuva-susisiekimo-srityje>

atstovai. Komisijai vadovauja Užsienio reikalų viceministras Mantas Adomėnas, į ją įeina kitų ministerijų viceministrai ir kitų institucijų vadovai.

Kitas labai svarbus yra 11 įstatymo straipsnis, nurodantis kompetentingų institucijų funkcijas pagal tarptautinių santykių įgyvendinimo sritį. Pavyzdžiui, remdamasis įstatymu Migracijos departamentas privalo užtikrinti apribojimą atvykti į Lietuvos Respubliką ar keliauti per jos teritoriją tranzitu asmenims, kuriems taikomos tarptautinės sankcijos; Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba koordinuoja, prižiūri ir užtikrina finansinių sankcijų įgyvendinimą Lietuvos Respublikoje. Tais atvejais, kai tarptautinių sankcijų įgyvendinimas nepatenka į įstatyme išvardytų institucijų veiklos sritį, Vyriausybė paskiria kompetentingą tarptautinių sankcijų įgyvendinimą užtikrinančią instituciją. Neretai Tarptautinių sankcijų koordinavimo komisijai iškyla daug klausimų, dėl kurių reikia konsultuotis su Europos Komisija. Antai 2022 m. liepos 19 dienos posėdyje buvo aptartos Europos Komisijos gairės dėl ribojamųjų priemonių taikymo tranzitu per ES teritoriją gabenamoms Rusijos prekėms.

Komisija suformulavo tokias rekomendacines nuostatas. Kompetentingos institucijos, vykdydamos tranzitu gabenamų prekių kontrolę, turi vadovautis tokiais kriterijais:

- 1) prekybos apimtys skaičiuojamos pagal geležinkeliais pervežamų būtinųjų prekių apimtį;
- 2) metiniai leistinų pervežti prekių vidurkiai nustatomi kalendoriniais metais nuo sausio 1 dienos iki gruodžio 31 dienos;
- 3) metiniai vidurkiai 2022 metams skaičiuojami imant rodiklius už trejus metus nuo 2019 metų sausio 1 dienos;
- 4) vidurkis skaičiuojamas atsižvelgiant į ES Reglamento 833/2014 ir jo priedų nustatytas prekių grupes ir būtinosioms prekėms priskirtus prekių kodus.

Komisijoje iškilo klausimas, ar prabangos prekės yra priskirtos būtinųjų prekių kategorijai. Šiuo klausimu Komisija nusprendė pasikonsultuoti su Europos Komisija⁸.

Šiuo laikotarpiu, kai tarptautinės sankcijos aktyviai yra taikomos tiek Rusijai, tiek Baltarusijai, verslo subjektams egzistuoja pareiga atidžiai sekti informaciją apie įgyvendinamas tarptautines sankcijas. Tokią pareigą verslo subjektams numato įstatymo 12 straipsnis, nurodymas, kad tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys privalo 11 straipsnyje išvardytoms institucijoms teikti duomenis, kurių reikia tarptautinėms sankcijoms įgyvendinti. Informacijos pateikimas valstybinėms institucijoms nėra laikomas komercinės ar profesinės paslapties ar kitos konfidencialios informacijos atskleidimu. Taigi, kaip nurodo teisininkas Tautvydas Užkuras, verslo subjektai turi gerai įvertinti visus jų veiklai taikomus teisinius reikalavimus, tinkamai nustatyti teisių verslo partnerių tapatybę ir reputaciją, efektyviai sustiprinti vidaus kontrolės procedūras ir politiką, kad būtų užtikrintas tinkamas tarptautinių sankcijų valdymas ir kontrolė⁹. Kadangi reaguojant į Rusijos veiksmus Ukrainoje priimamos naujos tarptautinės sankcijos ar keičiamas taikomų sankcijų turinys, verslo subjektai privalo stebėti ir analizuoti pokyčius, – taigi sankcijų valdymas yra nuolatinis, nepertraukiamas procesas. Pritartina Lietuvos banko rekomendacijai, kad finansų rinkos dalyviai turėtų paskirti atsakingus darbuotojus tarptautinių sankcijų vidaus kontrolei užtikrinti. Tam tikslui turi būti skiriama pakankamai lėšų ir informacinių technologijų išteklių. Turi būti sukurta reikiama duomenų bazė ir numatytos priemonės, užtikrinančios sankcijų valdymą ir kontrolę¹⁰. Manytina, kad kiekviena valstybinė institucija, atsakinga už tarptautinių sankcijų įgyvendinimą, savo kompetencijos ribose turėtų realizuoti Lietuvos banko rekomendaciją, pri-

8 Plačiau apie tai žr.: <https://www.minfo.lt>. Tarptautinių sankcijų koordinavimo komisija aptarė EK gaires dėl prekių tranzito per Lietuvą.

9 Tautvydas Užkuras, „Tarptautinių sankcijų įgyvendinimas Lietuvoje – kas keičiasi?“, *Verslo žinios*, 2022-05-17.

10 Lietuvos bankas, „Tarptautinių sankcijų įgyvendinimas finansų įstaigose. Analizė ir tyrimai“, 2022, Nr. 19, p. 7.

sitaikydama prie savo darbo specifikos. Tenka pastebėti, kad visi Tarptautinių sankcijų įstatymo pakeitimai įsigaliojo nuo 2022 m. gegužės 17 d. Gegužės 25 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymo įgyvendinimo“, kurio pagrindu buvo patvirtintas Tarptautinių sankcijų tvarkos aprašas. Apraše buvo sutikslinta keletas su įstatymo įgyvendinimu susijusių aspektų. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija buvo įpareigota ne vėliau kaip kitą darbo dieną skelbti savo svetainėje informaciją apie Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos skelbiamas sankcijas.

Apraše sutikslinamas finansinių sankcijų ir sektorialių sankcijų įgyvendinimas. Apraše atsirado VII skyrius, detaliam reglamentuojantis laikinojo administratoriaus skyrimą. Remiantis įstatymu laikinąjį administratorių skiria finansų ministras. Administratorius skiriamas juridiniam asmeniui, kai laikinasis administravimas yra būtinas. Administratoriaus būtinybė yra grindžiama aplinkybėmis, kurios gali sukelti neigiamų socialinių, ekonominių, ekologinių ir kitų svarbių pasekmių dėl taikomų Lietuvos Respublikoje tarptautinių sankcijų konkrečiam juridiniam asmeniui. Toks juridinis asmuo vertinamas kaip didelė įmonė, kurios vidutinis metinis darbuotojų skaičius didesnis negu 500 (Aprašo 44.2 punktas).

Apžvelgus pagrindinius norminius aktus, reglamentuojančius tarptautinių sankcijų įgyvendinimą, galima konstatuoti, kad Lietuvos Respublikoje sukurta tinkama teisinė bazė, leidžianti sėkmingai taikyti tarptautines sankcijas. Kalbant apie tarptautines sankcijas Rusijos valstybei nereikia pamiršti, kad taikomos kolektyvinės sankcijos ES iniciatyva. Todėl labai svarbu vadovautis tinkamais ES teisės aktais. Reikėtų išskirti bendro pobūdžio ES teisės aktus ir konkrečias direktyvas sankcijų klausimais. Prie bendrųjų teisės aktų reikėtų priskirti 2018 metų gegužės 4 dienos ES Tarybos dokumentą „Ribojamųjų priemonių (sankcijų) pagal ES bendrą užsienio ir saugumo politiką įgyvendinimo ir vertinimo gairės“¹¹. Svarbus yra ir ES Tarybos dokumentas „Geriausia ES veiksmingo ribojamųjų priemonių įgyvendinimo praktika“¹². Tiesiogiai tarptautines teises sankcijas gali nustatyti konkretūs ES reglamentai, pavyzdžiui, 2014 m. kovo 17 d. Tarybos reglamentas Nr. 269/2014 dėl ribojamųjų priemonių taikymų, atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba kėsiniams į juos¹³.

Galima pastebėti teigiamus pokyčius Užsienio reikalų ministerijos svetainėje, skirtoje tarptautinių sankcijų įgyvendinimo informacijai skelbti. Svetainė buvo sukurta 2013 m. gruodžio 5 dieną ir nuolat atnaujinama skelbiant aktualią informaciją. Svetainėje yra keturi skyriai: „Europos Sąjungos sankcijos privalomos Lietuvos Respublikos subjektams“, „Informacija apie ES sankcijas Rusijai ir Baltarusijai“, „JAV sankcijos“, „Tarptautinių sankcijų įgyvendinimas Lietuvoje“.

3.2.2. Europos Sąjungos sankcijų paketai prieš Rusiją

Europos Vadovų Taryba, reaguodama į Rusijos veiksmus, nukreiptus prieš Ukrainą, palaipsniui taikė sankcijas. Sankcijos buvo taikomos už tokius Rusijos veiksmus:

- a) už 2014 m. įvykdytą neteisėtą Krymo aneksiją;
- b) už nuo 2022 m. vasario 24 dieną vykdomą Rusijos agresiją prieš Ukrainą;
- c) už 2022 m. Rusijos įvykdytą Ukrainos regionų Donecko, Luhansko, Zaporizijos, Cher-

11 Ribojamųjų priemonių (sankcijų) pagal ES bendrą užsienio ir saugumo politiką įgyvendinimo ir vertinimo gairės. Europos Sąjungos Taryba. 2022 m. gegužės 4 d. (doc.15579/03).

12 Geriausia ES veiksmingo ribojamųjų priemonių įgyvendinimo praktika. Europos Sąjungos Taryba. 2022 m. birželio 27 d. (doc.10572/22).

13 Europos Sąjungos oficialus leidinys. Tarybos reglamentas (ES Nr. 269/2014). 2014 m. kovo 17 d.

sono aneksiją.

Atsižvelgiant į tai, kad Rusijos veikslių mastas Ukrainos atžvilgiu didėjo, kad buvo daromi įvairūs tarptautiniai nusikaltimai, sankcijos buvo priimamos palaipsniui jas griežtinant. Sankcijų priėmimo procesas apima įvairias stadijas. Visos siūlomos sankcijos pirmiausia aptariamoms Tarybos parengiamuosiuose organuose: Patarėjų užsienio santykių klausimais darbo grupėje; RELEX darbo grupėje; poreikiui esant sankcijos aptariamoms Politiniame ir saugumo komitete, Nuolatiniam valstybių atstovų komitete (Coreper).

Po šių institucijų išvadų Vadovų Taryba vieningai priima sprendimus dėl sankcijų Rusijai reglamento forma¹⁴. Apie Tarybos patvirtintą reglamentą informuojamas ES Parlamentas. Nuo 2022 m. vasario 24 d. iki 2022 m. gruodžio 17 dienos Rusijos atžvilgiu buvo priimti 9 sankcijų paketai¹⁵.

2022 m. vasario 24 d. buvo priimtas pirmasis sankcijų paketas. Šio paketo pagrindu buvo pritaikytos individualios sankcijos 351 Rusijos valstybės Dūmos nariui: užšaldytas turtas ir uždrausta atvykti į ES valstybių teritoriją. Buvo nustatyti draudimai importuoti prekes iš Ukrainos nekontroliuojamų Donecko ir Luhansko sričių, sektorinis draudimas finansuoti Rusiją, vyriausybę, Centrinę banką.

2022 m. vasario 25 dieną priimtas platesnis antrasis sankcijų paketas, jungiantis 8 draudimus. Buvo iššaldytas Rusijos prezidento Vladimiro Putino ir užsienio reikalų ministro Sergėjaus Lavrovo turtas užsienyje. Nustatytos ribojamosios priemonės Nacionalinės saugumo tarybos nariams. Draudžiama parduoti naftos perdirbimo prekes ir technologijas, parduoti orlaivius, atsargines dalis ar įrangą Rusijos bendrovėms, draudžiama eksportuoti puslaidininkius ir pažangias technologijas.

2022 m. vasario 28 – kovo 2 dienomis buvo priimtas trečiasis sankcijų paketas. Paketas apėmė sankcijas finansų srityje: uždrausta sudaryti sandorius su Rusijos centriniu banku, 7 Rusijos bankai pašalinti iš SWIFT sistemos, uždrausta parduoti, tiekti, eksportuoti euro banknotus į Rusiją ar bet kuriam subjektui Rusijoje. Draudžiama investuoti į Rusijos investicinius fondus. Uždrausta Rusijos vežėjams skristi per ES oro erdvę. Sustabdyta 7 Rusijos televizijos kanalų transliacija.

2022 m. kovo 15 dieną buvo priimtas ketvirtasis sankcijų paketas. Buvo uždrausti visi sandoriai su Rusijos valstybės valdomomis įmonėmis, draudžiamos kredito reitingų paslaugų teikimas Rusijos subjektams, draudžiamos investicijos į Rusijos energetikos sektorių. Nustatyti prekybos apribojimai, susiję su anglimi, plieniu ir prabangos prekėmis.

2022 m. balandžio 8 dieną priimtas penktasis sankcijų paketas. Buvo uždrausta su Rusijos vėliava plaukiojantiems laivams patekti į ES uostus. Draudžiama visoms Rusijos ir Baltarusijos transporto įmonėms vežti prekes keliais ES viduje ar vykstant tranzitu. Išimtis tiek laivams, tiek tranzito įmonėms gali būti taikomos, kai vežami žemės ūkio ar maisto produktai ar teikiama humanitarinė pagalba. Buvo įvesti papildomi eksporto draudimai reaktyviniams degalams, kvantiniams kompiuteriams, pažangiems puslaidininkiams, medienai, cementui, trąšoms, jūrų gėrybėms, alkoholiniams gėrimams.

Kalbant apie kitus sankcijų paketus reikia pastebėti, kad šie sankcijų paketai kai kuriais sankcijų taikymo klausimais buvo kompromisinio pobūdžio. Šeštojo sankcijų paketo, priimto 2022 m. birželio 3 d. vienas iš labiausiai diskutuotinių klausimų buvo susijęs su nafta ir jos produktais. Pirminiame šių sankcijų pakete buvo siūloma uždrausti importuoti rusišką naftą tiek

14 Plačiau apie ES sankcijų priėmimo ir peržiūros procedūrą žr.: <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/sanctions/>

15 Konsoliduotą ES individualių sankcijų sąrašą galima rasti ES svetainėje adresu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT> arba LR Užsienio reikalų ministerijos svetainėje adresu <https://urm.lt/es-sankcijos-rusijai->

tanklaiviais, tiek naftotiekiais. Išimtyms atsisakyti rusiškos naftos būtų taikomos Vengrijai. Galutiniame variante buvo įtvirtintas draudimas importuoti jūra gabenamą žalią naftą. Išimtis laikinai bus taikoma naftotiekiais tiekiamai rusiškai naftai. Tačiau valstybės susitarė, kad naftos bus atsisakoma laipsniškai, per 6 mėnesius bus atsisakyta žalios naftos, o per 8 mėnesius – kitų perdirbtų naftos produktų. Nepateko į sankcijų paketą draudimas Rusijos piliečiams ar subjektams įsigyti nekilnojamojo turto ES valstybėse. Buvo uždrausta papildomai trims Rusijos bankams naudotis SWIFT tarptautinių mokėjimų sistema. Uždrausta dar trijų žiniasklaidos priemonių („Rossija RTR/RTR Planeta“, „Rossija24/Rusia24“, ir „TV Center International“) veikla Europos Sąjungoje.

2022 m. liepos 21 dieną buvo priimtas septintasis sankcijų paketas. Pagrindinis draudimas buvo skirtas Rusijos kilmės aukso, įskaitant juvelyrinius dirbinius, pirmumui uždrausti. Sustiprinta dvejetainio naudojimo prekių eksporto kontrolė.

2022 m. spalio 6 dieną buvo priimtas aštuntasis sankcijų paketas. Jis buvo priimtas reaguojant į Donecko, Luhansko, Zaporizijos ir Chersono regionų aneksiją, Kremliaus paskelbtą mobilizaciją, toliau vykdomus Ukrainoje karo nusikaltimus. Šiame pakete buvo pratęstas importo draudimas plieno gaminiams, kurių kilmės šalis yra Rusija, draudžiamas cigarečių, plastiko, kosmetikos importas, ribojamas aviacijos sektoriuje naudojamų papildomų prekių pardavimas, tiekimas ar eksportas. Asmeninės sankcijos buvo pritaikytos asmenims, kurie prisidėjo prie neteisėtų referendumų organizavimo, gynybos sektoriaus atstovams, asmenims, skleidusiems dezinformaciją apie karą. Apibendrintai galima pasakyti, kad individualios sankcijos buvo pritaikytos daugiau nei 1200 asmenų ir 100 Rusijos įmonių bei institucijų. Formuojant šį sankcijų paketą dėl rusiškos naftos kainų lubų pastabų turėjo Graikija, Malta, Kipras ir Vengrija. Šių valstybių įmonės bendradarbiauja su Rusijos naftos įmonėmis, todėl valstybių atstovai baiminosi dėl galimo neigiamo poveikio ekonomikai. Neliko aštuntajame pakete siūlymo drausti rusiškų deimantų importą. Su šiuo siūlymu nesutiko Belgija¹⁶. Lietuvos užsienio reikalų ministro Gabriėliaus Landsbergio nuomone, Europos Sąjungos šalių pasiektas susitarimas dėl aštuntojo sankcijų paketo yra silpnokas, bet geresnis nei joks¹⁷.

2022 m. gruodžio 17 dieną Europos Sąjunga paskelbė, kad priimtas devintasis sankcijų paketas. Tą pačią dieną 27 ES valstybės narės patvirtino priimtą sankcijų paketą. Formuojant šį sankcijų paketą aktyvios buvo Baltijos šalys ir Lenkija, nesutikdamos švelninti sankcijas Rusijos trąšų ir maisto eksportui, suteikiant galimybę verslininkams panaudoti privačias išaldytas lėšas. Sankcijų švelninimas buvo siejamas su galima pasauline maisto krize. Vadovų Taryboje pavyko sušvelninti numatytas sankcijų išimtis, todėl valstybės narės pritarė 9-ajam sankcijų paketui. Pakete numatytos individualios sankcijos Rusijos ginkluotųjų pajėgų karininkams, ministrams, gubernatoriams, politinėms partijoms, asmenims, susijusiems su Rusijos raketų smūgiais, nukreiptais prieš civilius gyventojus, susijusiems su Ukrainos vaikų grobimu, Ukrainos žemės ūkio produktų vagystėmis. Planuojama įvesti griežtesnę eksporto kontrolę dvejetainio naudojimo pabūdžio prekėms, kuriomis gali pasinaudoti Rusijos karinė pramonė. Kaip teigia eurokomisaras Virginijus Sinkevičius, 9 sankcijų paketas koncentruojasi ne į naujas ekonomikos ir energetikos sritis, o labiau detalizuoja atskiras detales. Jo nuomone, sankcijos pasiekė lubas, todėl kažkokių naujovių, inovacijų sankcijose būti negali¹⁸.

Apskritai, apibūdinant visų devynių sankcijų paketų Rusijai visumą, galima pastebėti, kad siekiami tikslai padaryti neigiamą poveikį Rusijai yra palaipsniui realizuojami. Visų pirma,

16 Konsoliduotą ES individualių sankcijų sąrašą galima rasti ES svetainėje adresu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT> arba LR užsienio reikalų ministerijos svetainėje adresu <https://urm.lt/es-sankcijos-rusijai->

17 „G. Landsbergis apie 8-ąją ES sankcijų paketą Rusijai: geriau negu nieko“, *Verslo žinios*, 2022 m. gruodžio 5 d.

18 „Sinkevičius apie 9-ąją ES sankcijų paketą“, *Verslo žinios*, 2022 m. gruodžio 22 d.

sankcijų paketai užtikrina Rusijos valstybės, taip pat jos institucijų izoliaciją¹⁹, užtikrina Rusijos pareigūnų, atsakingų kariškių, oligarchų izoliaciją. Antra, pasiekta, kad Rusijai nebus tiekiamos iš ES valstybių medžiagos, pažangios technologijos, kurios leido Rusijai gamintis ginklus. Trečia, ES valstybės *de facto* palaipsniui tampa nepriklausomos nuo Rusijos žaliavų. Tiesa, šioje srityje dar yra nemažai kompromisinio pobūdžio nuostatų, išimčių, tačiau pirmieji realūs žingsniai ir šioje srityje žengti.

Aišku, kad šimtu procentų įgyvendinti tarptautines sankcijas – tai pageidautinas, tačiau vargu ar įmanomas realiai įgyvendinti uždavinys. Sankcijų įgyvendinimo procese galimos įvairios kliūtys, tačiau tarptautinių sankcijų įgyvendinimo kontrolė yra Lietuvos Respublikos atsakingų institucijų akiratyje. Nuo jų kruopštaus ir atsakingo darbo priklausys realios sankcijų įgyvendinimo apimtys.

3.2.3. Ar būtinas Tarptautinis tribunolas dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą?

Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad iniciatyva dėl Tarptautinio tribunolo steigimo nėra susijusi su sankcijų prieš Rusiją klausimu. Tačiau taip nėra. Kaip parodė Tarptautinių tribunolų praktika, būtent tribunolai pritaikė konkrečias sankcijas už įvykdytus tarptautinius nusikaltimus konkrečioms asmenims. Tarptautinėje teisėje atsiranda nauji subjektai, kuriems pavedama vykdyti teisingumą, bausti už tarptautinius nusikaltimus. Jau minėta, kad Romos statuto pagrindu buvo įkurtas Tarptautinis Baudžiamasis Teismas kaip nuolat veikianti institucija, reziduojanti Hagoje. Remiantis Romos statuto 5 straipsniu Teismo jurisdikcijai priklauso šie nusikaltimai: 1) genocido nusikaltimas; 2) nusikaltimai žmoniškumui; 3) karo nusikaltimai; 4) agresijos nusikaltimas. Tenka pažymėti, kad iki 2010 metų atsakomybė už agresijos nusikaltimą nebuvo taikoma, nes statute nebuvo įtvirtintas agresijos apibrėžimas. Ši spraga buvo užpildyta, nes 2010 metais birželio 10–11 dienomis statutas buvo papildytas 8 bis straipsniu, kuriame buvo pateiktas agresijos nusikaltimo apibrėžimas, ir 15 bis straipsniu „Jurisdikcijos vykdymas agresijos nusikaltimų atžvilgiu (valstybės kreipimasis *proprio motu*), 15 ter straipsniu „Jurisdikcijos vykdymas agresijos nusikaltimo atžvilgiu (Saugumo Tarybos kreipimasis). Labai svarbus ir statuto 25 straipsnio 3 dalies papildymas, nurodantis „kai tai susiję su agresijos nusikaltimu, šio straipsnio nuostatos taikomos tik asmenims, galintiems veiksmingai kontroliuoti politinius ar karinius veiksmus arba jiems vadovauti“²⁰. Deja, nepaisant šių nuostatų, reikia pabrėžti, kad Rusija nėra Romos statuto dalyvė, tad jos neįmanoma patraukti atsakomybėn už agresiją Romos statuto sutartinių nuostatų pagrindu.

Išstudijavus 15 bis ir 15 ter straipsnių pataisas galima pastebėti, kad svarbų vaidmenį konstatuojant agresijos faktą vaidina JT Saugumo Taryba. Remiantis JT Chartija galima teigti, kad Chartijos VII skyrius „Veiksmai, kai kyla grėsmė taikai, ji pažeidžiama, ar įvykdomi agresijos aktai“ fiksuoja Saugumo Tarybos pareigą nustatyti grėsmes taikai, jos pažeidimo ar agresijos akto pavojų ir teikti rekomendacijas arba spręsti, kokių reikia imtis priemonių siekiant palaikyti arba atkurti tarptautinę taiką ir saugumą. Priėmus Romos statuto pataisas Saugumo Taryba turi teisę kreiptis į Tarptautinį Baudžiamąjį Teismą dėl teisingumo vykdymo agresijos nusikaltimo atveju. Ir čia susiduriama su paradoksalia situacija. Saugumo Tarybos sprendimai dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą yra nepriimami dėl to, kad Rusija kaip nuolatinė Saugumo Tarybos narė pasi-

19 2014 metais buvo atšaukti ES ir Rusijos aukščiausiojo lygio susitikimai. Aukščiausiojo lygio susitikimai G-8 formatu, rengiami G-7 formatu. Sustabdytos derybos dėl Rusijos prisijungimo prie Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) ir prie Tarptautinės energetikos agentūros (TEA).

20 Šie Romos statuto pakeitimai Lietuvos valstybei įsigaliojo nuo 2016 m. gruodžio 7 dienos, kada buvo deponuoti ratifikaciniai raštai. (TAR, 2015-12-03, į.k. 2015-19274).

naudoja veto teisę. Taigi, viena vertus, galima konstatuoti, kad Romos statuto pakeitimai leidžia taikyti teismo jurisdikciją agresijos atveju, tačiau egzistuojančios Saugumo Tarybos sprendimų priėmimo taisyklės neleidžia konstatuoti akivaizdaus agresijos fakto. Taigi galima daryti išvadą, kad Saugumo Taryba sprendžiant Rusijos agresijos fakto konstatavimo klausimą yra visiškai neveiksni.

Galima pasidžiaugti faktu, kad Tarptautinio Baudžiamojo Teismo prokuroras Karimas Khanas (Karim Chan) pradėjo įtariamų karo nusikaltimų ir nusikaltimų žmoniškumui Ukrainoje tyrimą. Todėl ES Parlamentas ragina teikti paramą Tarptautinio Baudžiamojo Teismo prokurorui tiriant karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui bei vykdant įtariamų asmenų baudžiamąjį persekiojimą. Turi būti teikiama tiek politinė parama, tiek suteikiant galimybę susipažinti su visais turimais įrodymais, įskaitant atvirųjų šaltinių žvalgybos informacijos duomenis, palydovinę informaciją, pasiklausymo būdu gautą informaciją (6 Rezoliucijos punktas).

Vis dėlto reikia atskirti ir akcentuoti tai, kad minėtas Tarptautinio Baudžiamojo Teismo tyrimas neapima ir negali apimti agresijos nusikaltimo dėl anksčiau minėtų priežasčių, vadinasi, Tarptautinis Baudžiamasis Teismas nėra tinkama institucija Rusijos ir Baltarusijos atsakomybei už agresijos nusikaltimą realizuoti.

Taigi, nesant galimybės Rusiją ir Baltarusiją patraukti atsakomybėn už agresijos nusikaltimą panaudojant esamas institucijas, reikia aptarti kitą valstybių ir tarptautinių institucijų praktiką reaguoti į tai, kas vyksta Ukrainoje, ir remiantis tarptautine teise siūlyti veiksmingas priemones, įskaitant specialiojo tarptautinio tribunolo steigimą.

Pirmiausia, nagrinėtina ES Parlamento priimta rezoliucija „Dėl kovos su nebaudžiamumu už karo nusikaltimus Ukrainoje“²¹. Rezoliuciją pateikė politinių partijų frakcijų grupės, taip pat ir Lietuvos atstovai: Rasa Juknevičienė, Andrius Kubilius, Aušra Maldeikienė, Liudas Mažylis. Šioje Rezoliucijoje įtvirtinta visų galimų veiksmų programa dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą. Pagrindinis Rezoliucijos tikslas – atitinkamais veiksmais stiprinti teisingumą pasaulyje (23 Rezoliucijos punktas). Rezoliucijoje pritariama: Parlamentinės Asamblėjos raginimui įsteigti *ad hoc* Tarptautinį Baudžiamąjį Tribunolą, kuris tirtų Rusijos Federacijos politinės ir karinės vadovybės tariamai įvykdytą agresijos nusikaltimą ir vykdytą baudžiamąjį persekiojimą, ir ragina valstybės nares remti šio tribunolo steigimą (22 Rezoliucijos punktas). Aišku, kad tribunolo steigimu nebūtina apsiriboti, ES raginama imtis visų būtinų veiksmų tarptautinėse institucijose ir teisminiuose procesuose, taip pat ir Tarptautiniame Baudžiamajame Teisme ar kituose tarptautiniuose tribunoluose ar teismuose, kad būtų patraukti baudžiamojon atsakomybėn politiškai atsakingi asmenys Rusijoje ir Baltarusijoje už karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui, už genocido ar agresijos nusikaltimus ir aktyviai dalyvauti tiriant šiuos nusikaltimus (19 Rezoliucijos punktas).

Negalima nepastebėti ir vienos neigiamos informacijos. Apgailėstaujama dėl sprendimo nebetęsti ESBO specialios stebėjimo misijos Ukrainoje veiklos po to, kai 2022 m. kovo 31 d. ESBO Nuolatinėje Taryboje nebuvo pasiektas susitarimas dėl misijos įgaliojimų pratęsimo (Rezoliucijos 8 punktas).

Lietuvos Respublikos pasiūlymai steigti specialųjį tribunolą Rusijos agresijos nusikaltimams prieš Ukrainą tirti nuskambėjo įvairiuose lygmenyse. Pirmiausia ši iniciatyva nuskambėjo iš Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos. Teisingumo ministrė Ewelina Dobrowolska dar 2022 m. kovo 16 dieną kreipėsi į Europos Komisijos teisingumo komisarą, ragindama ES lygiu svarstyti specialaus tribunolo steigimą Rusijos ir Baltarusijos diktatorių bei kitų atsakingų asmenų, planavusių ir įgyvendinusių agresiją prieš Ukrainą tarptautinei baudžiamajai atsakomybei už-

21 Rezoliucijos tekstą žr.: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-9-2022-0281_EN.pdf.

tikrinti²². Idėją palaikė Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, ėmusi aktyvių veiksmų burti valstybes siekiant įgyvendinti iškeltus tikslus. Jau 2022 metų spalį pasirodė bendras Baltijos šalių ministrų pareiškimas dėl Specialaus tribunolo steigimo Rusijos agresijos nusikaltimui vertinti²³. Lietuvos Respublikos prezidentas Gitanas Nausėda Europos vadovų tarybos sesijoje kvietė Europos valstybių lyderius palaikyti Specialaus tribunolo Rusijos agresijos nusikaltimams tirti steigimą²⁴.

Tenka pastebėti, kad iki šiol tokio pobūdžio tribunolai buvo steigiami JT Saugumo Tarybos iniciatyva. Tačiau šiai dienai konstatuota, kad Saugumo Taryba Specialaus tribunolo steigimo Rusijos agresijos nusikaltimams tirti klausimu yra neveiksni. Tokiu atveju suprantamas Lietuvos valstybės noras Specialųjį tribunolą steigti per Europos Sąjungą. Kaip minėta, šiai idėjai pritaria ir ES Parlamentas.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad idėjai steigti Specialųjį tribunolą, kuris vykdytų teisingumą tirdamas agresijos prieš Ukrainą nusikaltimus, pritarė ir tarptautinės teisės mokslininkai. Ukrainos tarptautinės teisės asociacija, Didžiosios Britanijos ir Lietuvos tarptautinės teisės specialistai bendru pareiškimu kreipėsi į Europos valstybes, siūlydami ne tik steigti Specialųjį tribunolą, bet ir pridėdami galimo Specialaus tribunolo metmenis. Šiai iniciatyvai pritarė Ukrainos užsienio reikalų ministras Dmytro Kuleba²⁵. Aišku, kad Specialaus tribunolo įkūrimas apeinant JT Saugumo tarybą būtų naujas reiškinys tarptautinėje teisėje. Pats tribunolo kūrimo procesas susidurtų su įvairiomis kliūtėmis, kurių įveikimas galimas tik bendromis valstybių pastangomis. Dėl to pasisako įvairių valstybių ekspertai²⁶.

Tačiau, nepaisant galimų kliūčių, į iškeltą klausimą, ar būtinas Tarptautinis tribunolas dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą, atsakytina teigiamai.

Išvados

1. Tarptautinės teisės doktrinoje egzistuoja įvairūs tarptautinių sankcijų sampratos modeliai. Pritartina vokiečių tarptautinės teisės specialistų pateiktam apibendrinančio pobūdžio tarptautinių sankcijų apibrėžimui, kad tai – specifinės priemonės, kurios taikomos atsakant į tarptautinės teisės pažeidimus; šių sankcijų pagrindinis tikslas yra paveikti valstybę pažeidėją, siekiant nutraukti tarptautinės teisės pažeidimą; dėl šių sankcijų pažeidėjas patenka į jam nepalankią aplinką, netekdamas tam tikrų privilegijų ir teisių.
2. 2022 metais iš esmės pasikeitė Lietuvos Respublikos norminė bazė, kurios pagrindu yra vykdomas tarptautinių sankcijų įgyvendinimo procesas. Norminės bazės pagrindą tarptautinių sankcijų srityje sudaro Tarptautinių sankcijų įstatymas ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. gegužės 25 dienos nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymo įgyvendinimo“. Šiuose norminiuose aktuose buvo padaryti pakeitimai, leidžiantys Lietuvos valstybei sėkmingai taikyti tarptautines sankcijas. Tačiau minėtame Tarptautinių sankcijų įstatyme egzistuoja spraga, nes įstatymo leidėjas nenumatė individualių sankcijų ir nereglamentavo jų taikymo.

22 Plačiau apie tai žr.: <https://tm.lrv.lt/lt/naujienos/e-dobrovolska-kartu-su-ukraina-sieksime-rusijos-atsakomybes-tarptautiniame-teisingumo-teisme>

23 „Baltijos šalių ministrai ragina steigti Specialųjį Tribunolą Rusijos vadovų nusikaltimams“, *Kauno diena*, 2022 m. spalio 26 d.

24 „Nausėda: palaikome idėją steigti specialųjį tribunolą Rusijos agresijos nusikaltimams tirti“, LRT.lt, 2022 m. spalio 21 d.

25 Plačiau apie tai žr.: <https://tm.lrv.lt/lt/naujienos/tarptautineje-konferencijoje-atsakymai-i-klausima-kaip-uztikrinti-putino-ir-lukasenkos-baudziamaja-atsakomybe-uz-agresija-ukrainoje>, 2022 m. gegužės 6 d.

26 „Ekspertai: tribunolas Rusijai teisti susiduria su didelėmis kliūtėmis“, ELTA, 2022 m. gruodžio 5 d.

3. Už tarptautinių sankcijų laikymąsi yra atsakingi tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys, veikiantys verslo srityje, taip pat valstybės institucijos, atsakingos už sankcijų įgyvendinimo kontrolę. Verslo subjektai privalo stebėti ir analizuoti tarptautinių sankcijų pokyčius, taigi sankcijų valdymas yra nuolatinis ir nepertraukiamas procesas. Valstybės institucijos turėtų paskirti atsakingus darbuotojus tarptautinių sankcijų vidaus kontrolei užtikrinti. Kontrolės užtikrinimui turi būti skirta pakankamai lėšų ir informacinių technologijų išteklių.
4. Europos Sąjunga nuo 2022 m. vasario 24 dienos iki 2022 m. gruodžio 17 dienos Rusijos atžvilgiu priėmė 9 sankcijų paketus. Rusijai taikomi sankcijų paketai palaipsniui griežtėjo, atsižvelgiant į Rusijos valstybės daromus tarptautinio pobūdžio nusikaltimus Ukrainos atžvilgiu. Rusijos valstybei taikomi sankcijų paketai užtikrina Rusijos valstybės ir jos institucijų izoliaciją. Dėl individualių sankcijų buvo užtikrinta Rusijos valstybės pareigūnų, atsakingų kariškių ir oligarchų izoliacija. Sankcijomis pasiekta, kad Rusijos valstybei nebus tiekiamos iš ES valstybių medžiagos, pažangios technologijos, kurios leido Rusijai gamintis ginklus. Dėl sankcijų ES valstybės palaipsniui tampa nepriklausomos nuo Rusijos žaliavų. Tiesa, šioje srityje sankcijų paketuose yra dar nemažai kompromisinio pobūdžio nuostatų. Tačiau pirmieji žingsniai tiek naftos, tiek dujų srityje, mažinant priklausomybę nuo Rusijos, yra žengti.
5. Į iškeltą klausimą, ar būtinas Tarptautinis tribunolas dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą, galima atsakyti teigiamai. Užtikrinant tarptautinį teisingumą, grąžinant pasitikėjimą tarptautine teise, užpildant teisinę spragą JT Saugumo tarybos veikloje tarptautinio tribunolo dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą steigimas yra būtinas.

Legal Aspects of the Round of Sanctions Applied to Russia over Aggression against Ukraine

Mykolas Romeris University Law School
Institute of International and European Union Law

Prof. dr. Saulius Katuoka
E-mail: skatuoka@mruni.eu
DOI: 10.13165/LT-22-01-19

Summary. *Never before has Lithuania imposed international sanctions on such a large scale as in 2022. The international response to Russia's aggression against Ukraine was swift. Since the outbreak of the war against Ukraine, international sanctions have been imposed on Russia, with progressively greater impact. The European Union has been quite active in this area, with as many as nine rounds of sanctions imposed on Russia thanks to its efforts. The sanctions process has required the radical overhaul of the Lithuanian regulatory framework in order to successfully ensure a proper and effective sanctions process. In 2022, Lithuania made substantial changes to its Law on International Sanctions. In addition to the change in the name of the law, important changes were made to the law, including the introduction of basic concepts and the distinction between economic, financial, social, political, and transport sanctions. The law covers the coordination and enforcement of international sanctions in considerable detail. The International Sanctions Coordination Commission plays an important role in this area. An important document on the application of sanctions*

is the Resolution of the Government of the Republic of Lithuania of 25 May 2022 “On Implementation of the Law on International Sanctions of the Republic of Lithuania”. The aim of this article is to provide an overview of the normative framework of Lithuanian law on international sanctions, to describe the nine rounds of European Union sanctions imposed on Russia as a result of aggression against Ukraine, and to answer the question of whether an international tribunal is necessary to address Russia’s aggression against Ukraine.

Keywords: *international sanctions, individual sanctions, International Sanctions Coordination Commission, European Union sanction rounds, International Tribunal on Russian aggression against Ukraine.*